EDU congress 2023

Certificate of Participation

Board of Directors Awards This Certificate in Grateful Appreciation To

Belgin Öztürk

Has participated successfully in the International Education Congress and presented a paper entitled **"Türkiye'deki Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma ve BEP'le Sınavı: Fenomenolojik Bir Araştırma"** held in Ankara, Türkiye, September 20-23, 2023.

Prof. Dr. Selahiddin ÖĞÜLMÜŞ
Ankara University,
Faculty of Educational Sciences, Dean
Congress President

Prof. Dr. Şakir ÇINKIR
Ankara University
Congress President

INTERNATIONAL EDUCATION CONGRESS 2023

CONFERENCE ABSTRACT BOOK

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

Ankara Üniversitesi 20-23 Eylül 2023
20-23 September, 2023, Ankara University

EDU congress

International Education Congress

20-23 September 2023
Ankara University

EDUCONGRESS 2023
CONFERENCE ABSTRACT BOOK

e-ISBN: 978-605-72845-3-2

Edu Yayıncılık Eğitim, Danışmanlık, Proje Yönetimi, Organizasyon, Yazılım, Reklam San. Tic. Ltd. Şti.
T: 08504323714 - 0507 5875581
E: eduyayincilik@gmail.com
A: Kızılırmak Mah. Dumlupınar Bulvarı, Next Level, A Blok, K:4, Kno: 3, D: 10, Söğütözü/Ankara

EDU yayıncılık

COMMITTEES / KURULLAR

Kongre Onursal Başkanı / Honorary President of Congress

Prof. Dr. Necdet ÜNÜVAR, Ankara Üniversitesi Rektörü

Kongre Başkanları / Congress Presidents

Prof. Dr. Selahiddin ÖĞÜLMÜŞ, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. Şakir ÇINKIR, Ankara Üniversitesi

Kongre Başkan Yardımcısı / Congress Vice President

Prof. Dr. Ali ERSOY, Anadolu Üniversitesi

Düzenleme Kurulu Başkanı / Congress Organizing Committee President

Doç. Dr. Cengiz ASLAN, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dekan Yardımcısı

Kongre Genel Sekreteri / Congress Secretary General

Dilek ERTUĞRUL, EDU Yayıncılık

Kongre Alan Koordinatörü / Chairman-Network Coordinator

Prof. Dr. Sedef CANBAZOĞLU BİLİCİ, Gazi Üniversitesi

Düzenleme Kurulu Üyeleri / Congress Organizing Committee Members

Prof. Dr. Ayşe OKVURAN, Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Eren CEYLAN, Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Erten GÖKÇE, Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Fatma HAZIR BIKMAZ, Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Fatma MIZIKACI, Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Gürcan GÜRGEN, Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Hatice BAKKALOĞLU, Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Neslihan KARAMAN, Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Sedef CANBAZOĞLU BİLİCİ, Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Serkan KOŞAR, Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Ayşegül BAYRAKTAR, Ankara Üniversitesi
Doç. Dr. Berna COŞKUN ONAN, Bursa Uludağ Üniversitesi
Doç. Dr. Dilşat PEKER ÜNAL, Yozgat Bozok Üniversitesi
Doç. Dr. Emre EV ÇİMEN, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Doç. Dr. Gökhan ARASTAMAN, Hacettepe Üniversitesi
Doç. Dr. Işıner SEVER, Hakkari Üniversitesi
Doç. Dr. Koray KASAPOĞLU, Afyon Kocatepe Üniversitesi
Doç. Dr. Muhammet ÖZDEN, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Doç. Dr. Mustafa ÖZGENEL, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

Doç. Dr. Nihan DEMİRKASIMOĞLU, Hacettepe Üniversitesi

Doç. Dr. Yakup DOĞAN, Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Ümran ALAN, Anadolu Üniversitesi

Dr. Sevgi ERNAS, Ankara Üniversitesi

Doktora Öğrencisi Ayşe İLHAN, Anadolu Üniversitesi

Ar. Gör. Rozerin YAŞA, Süleyman Demirel Üniversitesi

Uluslararası Danışma Kurulu / International Advisory Board

Professor Ali YILDIRIM, University of Gothenburg, SWEDEN

Professor Andrew P. JOHNSON, Minnesota State University, USA

Professor Anthony John ONWUEGBUZIE, University of Cambridge, ENGLAND

Professor Azita MANOUCHEHRI, The Ohio State University, USA

Professor Donna M. MERTENS, Gallaudet University, USA

Professor Filiz KESER ASCHENBERGER, Danube University Krems, AUSTRIA

Professor Ingrid GOGOLIN, University of Hamburg, GERMANY

Professor Joe O'HARA, Dublin City University, IRELAND

Professor Maria P. FIGUEIREDO, Polytechnic Institute of Viseu, PORTUGAL

Professor Martin BROWN, Dublin City University, IRELAND

Professor Stafford HOOD, University of Illinois at Urbana-Champaign, USA

Professor Todd KETLER, Baylor University, USA

Naz CILO_VAN NOREL, Siemens IoT Consultant, GERMANY

Şeyda SUBAŞI SINGH, University of Vienna, AUSTRIA

EDUCongress Danışma Kurulu / EDUCongress Advisory Board

Prof. Dr. Ahmet SABAN, Necmettin Erbakan Üniversitesi

Prof. Dr. Ali SABANCI, Akdeniz Üniversitesi

Prof. Dr. Aysel KÖKSAL AKYOL, Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Ayşe GÜLER, Kırıkkale Üniversitesi

Prof. Dr. Banu ALTUNAY, Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Erdinç ÇAKIROĞLU, ODTÜ

Doç. Dr. Ergül DEMİR, Ankara Üniversitesi

Doç. Dr. Fatih YILMAZ, Dicle Üniversitesi

Prof. Dr. H. Ferhan ODABAŞI, Anadolu Üniversitesi

Prof. Dr. Fulya CENKSEVEN ÖNDER, Çukurova Üniversitesi

Prof. Dr. Gülsen ÜNVER, Ege Üniversitesi

Prof. Dr. Hanife AKAR, ODTÜ

Prof. Dr. Hasan GÜRGÜR, Anadolu Üniversitesi

Prof. Dr. İsmail SEÇER, Atatürk Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet BEKDEMİR, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Doç. Dr. Mehmet TORAN, İstanbul Kültür Üniversitesi

Prof. Dr. Muhammet BAŞTUĞ, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

Prof. Dr. Mustafa Serdar KÖKSAL, Hacettepe Üniversitesi

Prof. Dr. Naciye AKSOY, Gazi Üniversitesi

Doç. Dr. Nalan KURU, Bursa Uludağ Üniversitesi

Prof. Dr. Nilüfer KAHRAMAN, Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Özgül KELEŞ, Aksaray Üniversitesi

Prof. Dr. Özlem KARAIRMAK, Bahçeşehir Üniversitesi

Prof. Dr. SÜLEYMAN İNAN, Pamukkale Üniversitesi

Prof. Dr. Şengül S. ANAGÜN, Ege Üniversitesi

Prof. Dr. Taner ALTUN, Trabzon Üniversitesi

EDUCongressYürütme Kurulu / EDUCongress Executive Board

Prof. Dr. Ali ERSOY, Anadolu Üniversitesi

Doç. Dr. Ayşegül BAYRAKTAR, Ankara Üniversitesi

Doç. Dr. Berna COŞKUN ONAN, Bursa Uludağ Üniversitesi

Dilek ERTUĞRUL, EDU Yayıncılık

Doç. Dr. Dilşat PEKER ÜNAL, Yozgat Bozok Üniversitesi

Doç. Dr. Emre EV ÇİMEN, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Doç. Dr. Gökhan ARASTAMAN, Hacettepe Üniversitesi

Doç. Dr. Koray KASAPOĞLU, Afyon Kocatepe Üniversitesi

Doç. Dr. Muhammet ÖZDEN, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Doç. Dr. Mustafa ÖZGENEL, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

Doç. Dr. Nihan DEMİRKASIMOĞLU, Hacettepe Üniversitesi

Prof. Dr. Sedef CANBAZOĞLU BİLİCİ, Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Serkan KOŞAR, Gazi Üniversitesi

Dr. Sevgi ERNAS, Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Şakir ÇINKIR, Ankara Üniversitesi

Doç. Dr. Yakup DOĞAN, Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Türkiye'deki Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma ve BEP'le Sınavı: Fenomenolojik Bir Araştırma

Eylem Dayı
Gazi Üniversitesi

Çetin Toraman
Çanakkale Onsekiz Mart Ün.

Pınar Özkan Renk
Gazi Üniversitesi

Belgin Öztürk
Gazi Üniversitesi

Problem Durumu

Geçmişten günümüze dünyada meydana gelen sosyokültürel, siyasal, ekonomik ve teknolojik gelişmelere paralel olarak eğitim alanında da gelişmeler yaşanmıştır. Eğitimde sadece normal gelişim gösteren öğrencilere değil, zamanla özel gereksinimli (ÖG) öğrencilere de odaklanmaya başlanılmıştır. ÖG öğrencilerin eğitiminde, ilgili alanyazında ilk olarak kaynaştırma (mainstreaming), sonrasında bütünleştirme (integration) olarak ifade edilen uygulamalar (Yücesoy Özkan, Kırkgöz ve Beşdere, 2021), 1994 yılında UNESCO'nun düzenlediği "Özel İhtiyaçlar İçin Eğitim Dünya Konferansı"nda kabul edilen Salamanca Deklarasyonu tarafından ilk defa kapsayıcı eğitim (inclusive education) şeklinde önerilmiştir (Tonegawa, 2022). Kapsayıcı eğitim, genellikle varılacak bir nokta değil bir yolculuk, süreç şeklinde tanımlanmaktadır (Runswick-Cole, 2011).

Türkiye'de kapsayıcı eğitim içinde yer alan "ÖG öğrenciler için eğitim uygulamaları"nın esasları Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ([ÖEHY], 2020)'nde "kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamaları (KBEU)" olarak yer almaktadır. Bu sebeple Türk alanyazınında kapsayıcı eğitimin yerine daha çok, "kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi" terimi kullanılmaktadır (Çağlar, 2012). KBEU, "ÖG öğrencilerin, her tür ve kademede diğer bireylerle karşılıklı etkileşim içinde bulunmalarını ve eğitim amaçlarını en üst düzeyde gerçekleştirmelerini sağlamak amacıyla bu bireylere destek eğitim hizmetleri de sunularak, akranlarıyla birlikte tam zamanlı ya da özel eğitim sınıflarında yarı zamanlı olarak verilen eğitim" olarak tanımlanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), 2021-2022 yılına ait istatistik bilgilerine göre, tüm eğitim kademelerinde, toplam 357,319 ÖG öğrenci KBEU ile eğitim görmektedir. Bu verilere göre KBEU'ların eğitim sistemimizde önemli bir yeri olduğu görülmektedir.

KBEU'na dahil edilen ÖG öğrenciler için BEP hazırlanmaktadır. Öğrencilerin, eğitimleri için doğru kararlar alınmasını sağlayan, öğrenciye özel hazırlanmış olan, öğretimle birlikte başarıyı belirlemede kullanılacak ölçümlerin neler olduğunu belirten bir araç olan BEP, öğrencinin gelişim alanları doğrultusunda mevcut ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayan ve bu yönde çeşitli düzenlemeler yapılmasını belirten yazılı bir dokümandır (Smith ve Brownell, 1995). ÖG öğrenciye BEP hazırlanması amacıyla öncelikle BEP geliştirme birimi meydana getirilir. BEP geliştirme birimi, okul müdürü veya görevlendireceği bir müdür yardımcısı başkanlığında, öğrencinin velisi, sınıf, rehberlik ve diğer derslerini okutan alan öğretmenleri ve öğrenciden oluşmaktadır (ÖEHY, 2020). BEP sürecinin başarılı bir şekilde yürütülmesi BEP geliştirme biriminde yer alan tüm paydaşların iş birliği içerisinde çalışmasıyla mümkündür (Christle ve Yell, 2010; Pilhaja ve Holst, 2013; Stroggilos ve Xanthacou, 2006). Bu sebeple, ÖEHY (2020)'de yer alan madde 48'de, BEP biriminde bulunan uzmanların iş birliği içinde süreci yönetmesi zorunlu kılınmıştır.

Yapılan alanyazın taramaları, BEP sürecinin istenilen şekilde yürütülmediğini göstermektedir (Özan ve Dolunay Sarıca, 2021). Araştırmalar öğretmen görüşlerine yer vermekle beraber durumu yalnızca yüzeysel olarak göstermekte, durumun özüne inememektedir. BEP'in hazırlanma ve uygulanma basamaklarının ne kadarının uygun olarak yapıldığını, ekiple birlikte çalışılması gereken tüm süreçlerde neler yaşandığı ve yapılan araştırmaların sonuçlarını irdeleyebilmek amacıyla sürecin en önemli ögelerinden biri olan sınıf öğretmenlerinin görüşleri değerli görülmüştür. Dolayısıyla araştırmanın amacı, sınıfında ÖG öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin, KBEU ve bu eğitimi alan öğrencileri; bu öğrenciler için hazırlanması gereken BEP ve BEP'in hazırlanması uygulanması süreçleri; bu süreçte sınıfında normal gelişim gösteren öğrenciler ve onların ailelerinin yaklaşımları hakkındaki deneyimlerinin özüne ulaşıp, yaşadıklarını nasıl anlamlandırdıklarının derinlemesine analiz edilmesidir.

Yöntem

Araştırmanın yöntemi, nitel araştırmalardan fenemonelojik desende tasarlanmıştır. Araştırmanın katılımcılarını ilkokulda görev yapan 17 sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Bu öğretmenlerin seçiminde; ilkokulda sınıf öğretmeni olarak görev yapıyor olma, sınıfında kaynaştırma öğrencisi olma, araştırmaya katılmaya gönüllü ve ses kaydı alınmasına onam vermiş olma kriterleri aranmıştır. Bu yönüyle örneklem ölçüt örneklem (criterion sampling) halini almıştır. Ölçüt örnekleme stratejisinde önceden belirlenen önemli ölçütlere sahip olan bireylerin örnekleme seçilmesi yaklaşımı sergilenir (Miles, Huberman ve Saldaña, 2014). Örnekleme alınan ilkokul sınıf öğretmenlerinin sayısının 17 olarak belirlenmesinde Merriam ve Tisdell (2016) tarafından önerilen doygunluğa (saturation) ulaşma yaklaşımının belirlenmesi etkili olmuştur. Buna göre araştırmacılar bir

görüşme yaptıktan sonra bu görüşmeyi hemen deşifre edip yazıya dökmüş, kodlama prosedürünü tamamlamış, aralarında kodlamalara ilişkin teyidi oluşturmuş ve daha sonra bir diğer görüşmeye geçmiştir. Bu yolla görüşmeler sıralı yapılıp hemen arkasından kodlamalar yapıldığı için kodların kendini tekrar ettiği, doygunluğun oluştuğu veri miktarı anlaşılabilmiştir. Bu noktada görüşmelerin sonlandırılmasına karar verilmiştir. Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından geliştirilen, yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Bu araştırmada gerçekleştirilen veri analizinin iki yönünü vurgulamak gerekmektedir. Bunlardan ilki gerçekleştirilen içerik analizinin yönüdür. Alanyazın içerik analizinin iki strateji ile gerçekleştirilebileceğini vurgulamıştır. Bunlar: Tümevarım (inductive) ya da tümdengelim (deductive) stratejileridir (Mayring, 2015; Merriam ve Tisdell, 2016). Bu araştırmada tümevarımsal içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

İkinci olarak içerik analizi fenomenolojik nitel araştırma veri analizi prosedürüne uygun olarak yapılmıştır. Araştırmada Moustakas'ın (1994, pp:121-122) "fenomenolojik analiz yöntemi" basamakları kullanılmıştır (Creswell, 2013; Moustakas, 1994).

Beklenen/Geçici Sonuçlar

Türkiye'deki ilkokullarda görevli sınıf öğretmenlerinin sınıfında KBEU'ya dahil edilen ÖG öğrencileri, bu öğrenciler için BEP'in hazırlanması ve uygulanması, bu süreçte sınıfta normal gelişim gösteren öğrenciler ve onların ailelerinin yaklaşımları konusundaki deneyimlerinin derinlemesine analiz edilmesini amaçlayan bu araştırmanın sonucunda, öğretmenlerin deneyimlerinin dört özde toplandığı ortaya çıkmıştır. Bunlar; "gereksiz işlerle uğraşan biz, profesyonel olarak biz, vicdan sahibi biz ve yalnız bırakılmış biz öğretmenler"dir.

"Gereksiz işlerle uğraşan biz öğretmenler" özünde; öğretmenler özel eğitim ile ilgili lisans eğitimlerinde veya mesleklerini icra ederken hizmet içi eğitimler almışlardır. Ancak öğretmenler, bu derslerin teorik ve mesleki gelişimlerine katkısı olmadığı için önemsiz ve gereksiz olarak görmektedirler. Araştırma bulgularına göre sınıf öğretmenlerinin KBEU'nun genel eğitim sınıflarında uygulanamaz olduğuna yönelik anlamlandırmaları bulunmaktadır. Öğretmenler için BEP genel eğitim sınıfında değil, destek odasında uygulanan bir programdır. Destek odası da aslında genel eğitim öğretmeni için ÖG öğrencinin sınıf ortamından uzaklaştığı bir yer olarak görülmektedir. Çünkü öğretmenler zaten akranlarına akademik olarak ulaşamaz olduğunu düşündükleri ÖG öğrenciyi bir yük olarak görmektedirler. "Profesyonel olarak biz öğretmenler" özünde; öğretmenler, öğrencinin ihtiyacına göre hazırlanmış BEP'in gerekli olduğunu düşünmekle birlikte, çok iyi tanıdıklarını varsaydıkları ÖG öğrencileri için süreçte BEP'e bakmaya gerek duymamaktadırlar ve öğretmenler derslerde BEP'e göre hareket etmemektedirler. "Vicdan sahibi biz öğretmenler" özünde öğretmenler, BEP'i sınıfta uygulamadığı, ÖG öğrencilerin genel eğitim sınıfında normal gelişim gösteren arkadaşları ve aileleri tarafından olumsuz tutumla karşılaşması, ÖG öğrencinin kendini yetersiz hissetmesi gibi sebeplerden dolayı vicdan azabı çekmekte olduklarını ifade etmektedirler. Bu özde öğretmenlerin, ÖG öğrencilerinin gelişimini istemekte fakat ÖG öğrenciye yardımcı olamadıkları için üzüldükleri anlamı çıkarılmıştır. Bu yüzden de öğretmenler ÖG öğrencinin kendi seviyesine uygun ayrı sınıflarda eğitim görmesinin daha iyi olacağını düşünmektedirler. Araştırmanın "yalnız bırakılmış biz öğretmenler" özünde ise öğretmenler, materyal ve fiziki olarak yetersiz olan kalabalık sınıflarda hem genel eğitim programını yetiştirmek hem de ÖG öğrencinin eğitiminden tek başına sorumlu olduğunu düşünmektedir.

Araştırma bulgularından elde edilen dört ortak özün sonucunda; öğretmenler BEP'i gerekli bulmakta ancak kullanmamaktadırlar. Ayrıca, KBEU'nda bulunan paydaşların mesleki görev ve sorumluluklarının net bir şekilde bilmemeleri sebebiyle, öğretmenlere bir çok sorumluluk yüklendiği, iş birliği ile çalışma prensibinin olmaması, destek eğitim odası ve Özel Eğitim Rehabilitasyon Merkezleri dışında herhangi bir destek hizmetin sunulmaması, okulların fiziki şartlarının yetersiz olması, uygulanabilir etkili politika eksikliği sebebiyle öğretmenler için BEP'in ve KBEU'nın genel eğitim sınıflarında uygulanamaz olduğu ve öğretmenlerin KBEU sürecinde yalnız bırakıldığı anlamlandırmalarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bireyselleştirilmiş eğitim programı, kaynaştırma, sınıf öğretmeni, özel eğitim, fenomenoloji

Kaynakça

Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches.* California: SAGE Publications, Inc.

Christle, C. A. & Yell M. L. (2010). Individualized Education Programs: Legal Requirements and Research Findings, *Exceptionality*, 18:3, 109-123, DOI: 10.1080/09362835.2010.491740

Çağlar, S. (2012). Engellilerin erişebilirlik hakkı ve Türkiye'de erişebilirlikleri. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* 61(2), 541-598. https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001666

Mayring, P. (2015). Qualitative content analysis: Theoretical background and procedures. In A. Bikner-Ahsbahs, C. Knipping, & N. Presmeg (Eds.), *Approaches to Qualitative Research in Mathematics Education – Examples of Methodology and Methods* (pp. 365-380). Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-017-9181-6

Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2016). *Qualitative research, a guide to design and implementation.* California: Jossey-Bass, A Wiley Brand.

Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldaña, J. (2014). *Qualitative data analysis: a methods sourcebook.* California: SAGE Publications, Inc.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2020). *Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği (ÖEHY)*. (Resmi Gazete. 30471) GeneratePdf (mevzuat.gov.tr)

Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı (MEB) (2022). https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=460

Moustakas, C. (1994*). Phenomenological research methods*. California: SAGE Publications, Inc.

Özan, S., & Sarıca, A. D. (2021). Bireyselleştirilmiş eğitim programı: Sınıf ve rehberlik öğretmenlerinin deneyimleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 22*(1), 147-174. doi: 10.21565/ozelegitimdergisi.664973

Pihlaja P. M., Holst T. K. (2013). How reflective are teachers? A study of kindergarten teachers' and special teachers' levels of reflection in day care. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 57(2), 182–198. http://dx.doi.org/I0.1080/00313831.2011.628691

Runswick- Cole, K. (2011). Time to end the bias towards inclusive education?. *British Journal of Special Education*, *38*(3), 112-119. https://doi.org/10.1111/j.1467-8578.2011.00514.x

Smith, S.W., & Brownell, M.T. (1995). Individualized education programs: considering the broad context for reform. *Focus on Exceptional Children*, 28(1), 1-12.

Stroggilos V. & Xanthacou Y. (2006) Collaborative IEPs for the education of pupils with profound and multiple learning difficulties *European Journal of Special Needs Education* (21) 3, 339–349. https://doi.org/10.1080/08856250600810872

Tonegawa, Y. (2022). Contextualization of inclusive education: Education for children with disabilities in Myanmar. *International Journal of Instruction*, 15(1), 365-380. https://doi.org/10.29333/iji.2022.15121a

Yücesoy Özkan, Ş., Kırkgöz, S. & Beşdere, S. (2021). Normalleşmeden kapsayıcı eğitime: Tarihsel gelişim. H. Gürgür, & S. Rakap (Eds.), *Kapsayıcı eğitim: Özel eğitimde bütünleştirme içinde* (ss. 19- 48). Ankara: Pegem Akademi.